

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XXXIX. De rebuspublicis democraticis sine principatu.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

præfunt. Ceterum neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem, nisi sacerdotibus, permissum: non quasi in pœnam, nec ducis jussu, sed velut deo imperante, quem adesse bellantibus credunt. Reges democraticarum civitatum, sive principes, si usus postularer, bellumque ali- quod incidere, exercitum semper duxisse, neque alios eis civitatibus fuisse bellorum du- ceis, superiori capite demonstratum est. heic igitur quum auctor inter dictos reges, aliosque quosdam duceis distingvat; apertissimo ostendit indicio, duceis hosce in certum dumtaxat constitutos fuisse tempus; donec bellum, quod inciderat, profligaretur. Exemplum est apud eundem auctorem, histor. lib. iv, in Brinione Caninefate. quidpe quum Civilis Ba-

10 nefatibus ac Frisiis, *Brinio, solida audacia Caninefas, claritate natalium insignis, cujus pater multa hostilia ausus, Cajararum expeditionum ludibrium impunè spreverat. igitur ipso rebellis fami- liæ nomine placuit: impositusque scuto, more gentis, & sustentium humeris vibratus, dux di- ligitur totius exercitus, qui ex Batavis, Caninefatibus, ac Frisiis constabat. At extra bellum domi ducibus his nullum fuisse imperium, nullam potestatem, omninoque civitateis istas de- mocraticas sine duce seu principe communi egisse, patet clariùs ex aliis auctoris ejusdem verbis, in libro de Germaniâ perscriptis: Sed & levioribus delictis, pro modo pœnarum, equorum pecorumque numero, convicti multantur. pars multa regi, vel civitati, pars ipsi, qui vindicatur, vel propinquis ejus exsolvitur. Regi scilicet pars multa cedebat, si regem gens haberet: civi-*

20 tati autem, sive nationi, in publicum totius civitatis ærarium, si natio sine rege vel principe ageret. Ac de his equidem civitatibus Cæsarem puto id inaudivisse, quod omnibus in uni- versum Germaniæ populis per imperitiam tribuit, bell. Gall. comment. vi, his verbis: *Quum bellum civitas aut illatum defendit, aut infert; magistratus, qui ei bello præsent, ut vita, necisque habeant potestatem, delinuntur. In pace nullus communis est magistratus.* De officio atque pote- state horum ducum in bello, infra commodiore loco fuerit sermo, ubi de militiâ agetur. nunc, quæ domi istarum rerum publicarum democraticarum sine principatu fuerit admini- stratio, potissimè dicendum erit; si puras putas fuisse democraticas, nullo aristocratia gen- ere permistas, antè ostendero. Liquet hoc ex Taciti verbis, prædicto libro de Germaniâ in universum de utroque democraticarum genere relatis. *Cœunt, inquit, nisi quid fortuitum & subitum incidit, certis diebus, cum aut inchoatur luna, aut impletur. Illud ex libertate vitium, quòd non simul, nec jussi conveniunt: sed & alter & tertius dies contatione cœuentium absumentur.*

30 *Vt turba placuit, confidunt armati. Silentium per sacerdotes, quibus tum & coercendi jus est, im- peratur. Mox rex, vel princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis, quàm jubendi potestate. & postea, ubi de magistratibus democraticarum rerum publicarum agit; Eliguntur, inquit, in iisdem consiliis & principes, qui jura per pagos vicosque reddunt. Centeni singulis ex plebe comites, consilium si- mul & auxilium, adsunt. En; supra ait, turbam in concilio confedisse, & pro se quemque sen- tentiam dixisse. heic verò magistratus (quos principum vocabulo indicat, ut mox declara- bitur) à turbâ, id est, à plebe dilectos ostendit: & ubi consilium & auxilium, id est, senatum pagorum indicat; non ex optimatibus, vel primoribus, vel nobilibus; sed ex plebe cum fuisse con-*

40 stitutum, disertè testatur. plebs autem erat, quos ipsi burgarios & frilingos adpellabant; ut su- præ, cap. xv, ostensum est. Ceterò, reipublicæ administratio heic eadem fuit, quæ in demo- cratiis cum principatu. nam quum in his regis vel principis dextera nihil aliud esset, quàm *segrægia*, id est, imperium militare, ut supra docui; cui domi in civitate nihil præter nomen, & decus: per alios magistratus administratam fuisse universam rempublicam necesse est. De his igitur sic Cæsar, dicto commentar. vi: *In pace nullus communis est magistratus: sed principes regionum atque pagorum inter suos jus dicunt, controversiasque minuunt.* Et Tacitus noster, ut modò retuli: *Eliguntur in iisdem conciliis & principes, qui jura per pagos vicosque reddunt. Quid pagi, quid vici vocabulo auctores Romani in Germaniâ intellexerint, su- præ, cap. xiii, explicatum est. Quot igitur pagi vicique, totidem rectores, sive magistratus,*

50 *vel iudices; qui pagis & regionibus, sive agris circum sitis, jus reddiderunt. Auctor præfa- tionis in legem Salicam: Gens Francorum inçlyta dictavit Salicam legem per proceres ipsius gentis; qui tunc temporis apud eandem erant rectores. Sunt autem electi de pluribus viri iv, Wisogast, Ar- bogast, Salogast, & Windogast. qui per treis mallos, id est, comitia convenientes, omneis casarum origines sollicitè discernendo, tractantes de singulis, iudicium decreverunt. Hinc illud Marcelli- ni, lib. xxvii, de Athanarico, uno è Gothorum principibus, loquentis: Post leviora certami- na, Athanaricum, eâ tempestate iudicem potentiissimum, ausum resistere cum manu, quam sibi cre- diderit abundare, extremorum metu cœgit in fugam. Et lib. xvii: His in barbarico gestis, Bre- getionem castra commota sunt: ut etiam ibi belli Quadorum reliquias, circa illos agitantium tractus,*

lacryma vel sanguis exstingueret. quorum regulus Vitrodrusus, Viduarii filius regis, & Agilimundus subregulus, aliique optimates & iudices, variis populis presidentes, viso exercitu in gremio regni solique genialis, sub gressibus jacere militum; & adepti veniam, iussa fecerunt. Principes autem illic adpellantur ab Cæsare & Tacito, vocabulo à communi usu diverso; è Germanorum tamen, ut mea fert opinio, more atque consuetudine adsumto. Etenim, quum hi quoque magistratus, vel rectores, primi in suo quisque pago vel vico forent; Germani, è simplicitate quâdam animi, quum titulorum varium splendorem vel ignorarent etiamdum, vel, ut rem vanam, aspernarentur, patrio sermone vocare eos *thi Försten*. quos æquipollenti Romani vocabulo dixere *principes*. Non ejusdem dignitatis principibus heic intelligere auctores, cujusmodi superiori capite indicavi, liquet ex subsequente numero 10 Taciti verbis: *Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas, adsunt*. Illis quidpe non certus aut finitus erat comitum numerus, in consilium vel auctoritatem: sed plurimi, & acerrimi comites ad emulationem finitimorum principum electi. hæc enim illorum dignitas, hæc vires, magno semper electorum juvenum globo circumdari: in pace decus, in bello presidium. nec solum in sua gente cuique, sed apud finitimas quoque civitates, id nomen, ea fama, ea gloria erat, si numero ac virtute comitatus emineret. expetebantur quin etiam ex aliis civitatibus: legationibus, & muneribus ornabantur; nempe uti ipsa virtutis fama bella profligarent. denique hi ab ipsis principibus alebantur, perpetuoque iis præsto erant. At centeni isti comites non nisi in conventibus ac judiciis, tamquam consilium & auctoritas aderant. Sed & Cæsar idem inter diversarum democratiarum principis discrimen apertissimè ostendit, in belli Gall. comment. v: ubi, de Treverorum loquens civitate, *In eâ, inquit, civitate duo de principatu inter se contendebant, Indutiomarus & Cingetorix*. ubi summum totius gentis Treverorum intelligit principem, paullo verò post, *Nonnulli, inquit, principes ex eâ civitate, & familiaritate Cingetorigis adducti, & adventum nostri exercitus perterriti, ad Cæsarem venerunt*. & iterum paullo post: *Principibus Treverorum ad se convocatis, eos sigillatim Cingetorigi conciliavit Cæsar. quod cum merito ejus à se fieri intelligebat, tum magni interesse arbitrabatur, ejus auctoritatem inter suos quàm plurimum valere, cujus tam egregiam in se voluntatem perspexisset*. En; auctoritatem Cingetorigis principis in suos, id est, in istos Treverorum principes, valuisse ait. ergo non summam hi habere auctoritatem inter Treveros. nihilque aliud fuere, quàm singulorum pagorum vicorumque rectores, magi- 30 fratus, ac iudices. Hos senatores Batavi Tacitus, historiæ lib. v: ubi, de Civili Batavi rebellionem, cui accesserunt & Treveri, loquens, *Transiit, inquit, Rhenum Tutor quoque & Classicus, & centum tredecim Treverorum senatores*. Et item Cæsar belli Gall. comment. iv: *Tenchtheri & Vsiptes petunt, sibi uti potestatem faceret in Vbios legatos mittendi. quorum si principes ac senatores sibi iurejurando fidem fecissent; eâ conditione, qua à Cæsare ferretur, se usuros ostendebant*. Iidem primores & proceres sæpius adpellantur Tacito. sic annal. libro 1: *Segetes, parari rebellionem sæpe aliàs, & supremo convivio, post quod in arma itum, aperuit: suavitque Varo, ut se & Arminium, & ceteros proceres vinceret. nihil ausuram plebem, principibus amotis*. & annal. 11: *Visurgis Romanos Cheruscosque interfluebat. ejus in ripa cum ceteris primoribus Arminius adsitit. & postea: Nec Arminius, aut ceteri Germanorum proceres omitebant suos quisque hortari*. & paullo post: *Pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, juvenus, senes, agmen Romanum repente incursant*. item historiæ lib. 1 v, *Civilem ait primores gentis, & promptissimos vulgi convocasse, quum rebellionem in Romanos genti suæ Batava pervadere vellent*. Et eodem libro postea: *Movebatur vulgus; condebantque gladios; cum Cumpanus ac Juvenalis, ex primoribus Tungrorum, universam ei gentem dediderunt*. Item in libro de Germaniâ: *Nec ulli auspicio major fides, non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes*. At hos pagorum vicorumque sive principis, sive magistratus, senatores, primores, proceresve, ex nobilitate sumtos fuisse, quemadmodum reges, sive supremi civitatum principes, patet ex Cæsaris comment. v. nam ubi Cæsar nonnullos principes ex Treverorum civitate, & familiaritate Cingetorigis adductos, & adventu Romani exer- 50 citus perterritos, ad se venisse ait; ipse Indutiomarus, legatis ad Cæsarem missis, se se idcirco à suis discedere, atque ad eum venire noluisse adfirmat, quò facilius civitatem in officio contineret; ne nobilitatis discessu, plebs propter imprudentiam laberetur. Porro summum imperandi, jubendique, animadvertendi, ac verberandi jus atque auctoritas heic quoque penes sacerdotes fuit. de utrisque enim democratiis, tam sine principatu, quàm cum principatu, loquitur Tacitus ista: *Pt turba placuit, confidunt armati. Silentium per sacerdotes, quibus tum & cœr- cendi jus est, imperatur*. Atque hujusmodi respublicas democráticas sine principatu complureis fuisse in Germaniâ deprehendo: præsertim minoribus in civitatibus; quales fuere Marfo-

Marſorum, Tencterorum, Uſſipiorum, Tubantum, Anſibariorum, Angrivariorum, Dulgibinorum, Chamavorum, & aliorum. De Marſis teſtis eſt Tacitus, annal. lib. 11: *Ipſe Germanicus majoribus, inquit, copiis Marſos irrupit. quorum dux Maloſvendus, nuper in dedicationem acceptus, propinquo loco deſeſſam Variana legionis aquilam modico præſidio ſervari indicat.* Et de Anſibariis, annal. XIII: *Eoſdem agros Anſibarii occupavere, validior gens, non modo ſua copiâ, ſed adjacentium populorum miſeratione: quia pulſi à Chaucis, & ſedis inopes, tutum exſilium orabant. aderatque iis clarus per illas gentes, & nobis quoque fidus, nomine Bojocalus, vincitum ſe rebellionem Cheruſcâ, juſſu Arminii, referens; mox, Tiberio & Germanico ducibus, ſtipendia meruiſſe, quinquaginta annorum obſequia. Id quoque adungere, quòd gentem ſuam ditioni noſtræ ſubjiceret.* Non principem Anſibariorum vel regem fuiſſe hunc Bojocalum, liquet ex eo, quòd Arminii juſſu vincitum fuerat: item, quòd ſtipendia poſtmodum ſub Rom. ducibus fecit. Sed & majorum civitatum nonnulli hujus generis fuere. nam de Chaucis ſic auctor noſter, annal. lib. XI: *Per idem tempus Chauci, nullâ diſſenſione domi, & morte Sanguinii alacres, dum Corbulo adventat, inferiorem Germaniam incurſavere, duce Gannaſco, qui natione Canineſas.* Ejuſdem generis fuiſſe & Bructerorum civitatem, amplam & validam, inde colligere licet, quòd nuſquam eorum regis vel principis mentio, quamvis crebra apud auctores, maximè Tacitum, bellorum Bructerum memoratio. nam quod hic hiſtor. lib. IV, *Velledam virginem, nationis Bructera, latè imperiſſe ait; id veneratione magis, dum exitum bellorum varicatione ſuis prædiceret, quàm obſequio factum eſſe, ſuprà, cap. XXIIV,*

10 *demonſtravi. Cis Rhenum quoque Germanis ejuſmodi fuiſſe reſpublicas democraticas ſine principatu, haud obſcurè è Cæſaris colligitur commentariis de bello Gallico. nam, quum multa belli Nerviorum, Atuaticorum, Menapiorumque fiat memoratio; nulla tamen ullius regis vel principis harum civitatum reperitur mentio: quum interim de Ambiorige & Cativolco Eburonum, item de Indutiomaro & Cingetorige, Treverorum principibus haud ſemel. At poſtquàm Romani Gallias pacârunt, ſuoque imperio ſubjecerunt: omnibus pariter civitatibus juſ eligendorum regum ſeu principum ſimul ereptum. unde de univerſis Belgis ita Strabo, in lib. IV: Α' εὐσεβέστεροι δὲ ἦσαν αἱ πόλεις τῶν πολιτῶν. ἐνα δὲ ἡγεμόνα ἤρῃτο κατ' ἐνιαυτὸν πεπραχόν. ὡς δὲ αὐτὰς εἰς πόλεμον εἰς ὑπὸ τῶν ἀλλήλων ἀπεδείκνυτο στρατός. νῦν δὲ περὶ ἑκάστης τῆς τῶν Ῥωμαίων περὶ τὰ γὰρ αὐτῶν πόλεων. hoc eſt: Pleraque eorum reſpublica ab optimis gubernabantur olim. unum verò quotannis ducem ſumebant: ſimiliter unus belli dux à multitudiſine deſignabatur. nunc verò Romanorum juſſis plerisque in rebus parent. Et de univerſis Gallia incolis, paullo antè: Νῦν μὲν ἐν εἰρήνῃ πάντες εἰσι δεδωλωμένοι, & ζῶντες κατὰ τὰς περὶ τὰ γὰρ αὐτῶν πόλεων. id eſt: Noſtrâ equidem ætate omnes pacati ſerviunt; Romanorum, à quibus ſubacti, juſſis parentes. Ubi nulla natio, nullus populus, nulla civitas excipitur. Hinc Treveri, quum, Civile Batavo impulſore, rebellarent, non reges ſeu princeps habuere belli ducis; ſed ex nobilitate, Clafficum atque Tutorem. Interfecto Hordeonio, inquit noſter hiſtoriar. IV, *commeavere nuntii inter Civilem Clafficumque, præfectum ala Treverorum. Clafficus nobilitate opibusque anteibat alios. Regium illi genus, & pace belloque clara origo. Ipſe, è majoribus ſuis, hoſtis populi Romani, quàm ſocius jactabat. Miſcuere ſeſe Iulius Tutor & Iulius Sabinus, hic Trevir, hic Lingon. Tutor ripa Rheni à Vitellio præfectus.* Regium erat Claffico genus, ex iis majoribus, ob quorum memoriam hoſtem potiùs ſeſe, quàm ſocium præbere Romanis debuit: id eſt, quia majoribus ſuis Romani, duce Julio Cæſare, bellum intulerant. quod Indutiomaro, Treverorum principi, factum ipſe teſtatur Cæſar, prædictis belli Gall. comment. V, & VI. Regem autem cur heic vocet Tacitus Indutiomarus, quem Cæſar principem, ſuperiori capite declaratum eſt. Sed & Batavi, quum antea à principibus regerentur, poſtquàm Gallia pacata, & in provincias Romanas redacta fuere, rempublicam democraticam ſine principatu habuerunt; Romanis ſupremum, ut in reliqua Gallia, imperium obtinentibus. unde illa Taciti, hiſtor. lib. IV: *Civilis primores gentis, & promptiſſimos vulgi, ſpecie epularum, ſacrum in nemus vocatos, ubi nocte ac lætitiâ incaluiſſe videt, à laude gloriæque gentis orſus, injurias & raptus, & cetera ſervitii mala enumerat. Neque enim ſocietatem, ut olim; ſed tamquam mancipia haberi. Quando legatum (gravi quidem comitatu, & ſuperbo cum imperio) venire? tradiſe præfectis, centurionibusque.* Et de eadem Batavorum gente, hiſtoriar. lib. I: *Gallia, ſuper memoriam Vindicis, obligata recenti dono Romana civitatis, & in poſterum tributis levamento. Proxima tamen Germanis exercitiis Galliarum civitates, non eodem honore habitæ; quedam etiam ſinibus ademptis, pari dolore commoda aliena ac ſuas injurias metiebantur. Item, prædicto lib. IV, poſtea: Mox vaſcentibus Germanis, pleraque civitates adverſum nos armata; ſpe libertatis, &, ſi exuiſſent ſervitium, cupidine imperitandi. Et iterum poſtea, ex Civilis oratione: Secretis ſermonibus admonerat malorum, que**

tot annos perpeffi: Miseram servitutem falsò pacem vocarent. Batavos, quamquam tributorum expertes, arma contra communes dominos cepisse. Et haud multo post: *Aufos aut libertas sequetur; aut victi, iidem erimus.* Et rursus, è Voculæ, ducis Romani, contra Batavos oratione: *Nunc hostes, quia molle servitium: cum spoliati exutique fuerint, amicos fore.* Et tandem, lib. v, ex ipsorum Batavorum sermonibus: *Non prorogandam ultra ruinam. nec posse ab unâ natione totius orbis servitium depelli.* & mox: *Sibi non tributa, sed virtutes & viros indici. proximum id libertati: & si dominorum electio sit; honestius principes Romanorum, quam Germanorum feminas* (Velledam Bructeram intelligunt) *tolerari.* Sic ipse auctor, in libro de Germaniâ: *Manet honos, & antiqua societatis insigne. nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit. exempti oneribus & collationibus, & tantum in usum præliorum sepositi, velut tela at-* 10 *que arma, bellis reservantur.* Quod sepono, atque reservo, omnino in meâ est possessione ac potestate. quocirca hunc honorem & hoc societatis insigne meritò ipsi Batavi non in ipsâ libertate, sed proximè libertatem possidere: Voculaque adpellavit *molle servitium.* Verissima illa apud Livium, lib. xxxv, vox Menippi, Antiochi regis legati, in concilio Aetolorum contra Romanos: *Gracie pristinam dignitatem in libertate positam esse, qua suis stet viribus, non ex alieno arbitrio pendeat.* Item lib. xxxix, Lycortæ, Achæorum prætoris, apud legatos Romanos oratio: *Vanam illam vocem præconis fuisse, qua liberos esse omnium primos Achæos jussissent Romani: nec ratum sædus esse, nec societatem & amicitiam ex æquo observari. specie æquum esse sædus apud Achæos; re, precariam libertatem: apud Romanos Aeliani imperium esse.* Atque huiusmodi ferè fuit libertas, quam provinciarum suarum nonnullis populis 20 concedere solebant Romani. Sic in eadem provinciâ, Galliâ Belgicâ, liberi recensentur populi Plinio, lib. iv, cap. xvii, *Nervii, Sueffiones, Silvanectes, Leuci, Treveri, & fœderati Lingones, & Remi.* quorum tamen conditionem Batavorum conditioni comparandam non puto. Hinc igitur, quum Germanicus, Romani exercitus dux, Cherufcos armis peteret, Batavi focii non regem, nec principem, sed ducem habuere Coriovaldam; teste Tacito, annal. lib. ii. hinc item Batavi, & contermini Caninefates, quum, impulsore Civile, rebellionem pararent, Brinionem, nobilem Caninefatem, communem sibi dilegerunt ducem, teste eodem Tacito, historiar. iv. Neque verò Civilis ante eam rebellionem sive dux sive princeps Batavorum fuit; ut quidam opinantur: sed cohortis Batavæ in exercitu Romano præfectus; ut testis idem Tacitus, libro proximè dicto. ubi hæc quoque de Civi- 30 le ejusque fratre leguntur: *Julius Paullus & Claudius Civilis, regiâ stirpe multo ceteros antebant.* En; *antebant ceteros:* non principatu, nec regno; sed regiâ stirpe tantum; id est, quia majores eorum regiam sive principalem in Batavis dignitatem obtinuisent, antequam insula eorum & reliquum agri in Romanorum pervenit potestatem, jusque diligendorum principum ipsis ereptum. Neque post Civilem, & Vespasiani tempestatem, regia dignitas in Batavis ostendi umquam potest, quoad Romano subiecti fuere imperio. nam, quòd quidam ex Ammiani Marcellini libro xvi reges subijcere conantur; id planè irritum est atque inane. Verba illic leguntur ista: *Quo cognito* (scilicet Cornutos ac Braccharos, militeis Romanos, premi à Germanis) *opitulatum contormalibus suis celeri cursu Batavi venère cum regibus, formidabilis manus.* Quorsum heic, quæso, regum mentio? aut quæ men- 40 tionis necessitas, vel usus? vel etiam, quot reges exiguam Batavorum gentem habuisse censes? item, quot eorum in uno exiguo militum globo, vel manipulo? Responsio sanè heic nulla satis apta fuerit. Lego igitur dictum locum hoc modo: *opitulatum contormalibus suis celeri cursu Batavi venère cum Herulis, formidabilis manus.* Herulos quidpe sub unâ fuisse cum Batavis manu, sive sub uno vexillo, auctor est idem Marcellinus, lib. xxvii, his verbis: *Post cujus interitum, Herulorum Batavorumque vexillum direptum.* Ceterò, trans sinum Codânum & Vistulam amnem ingentes fuere ac validæ gentes, in plureis quæque nationes divisæ: de quibus Tacitus sub finem libri de Germaniâ ita scribit: *Peucinatorum, Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis ascribam, dubito. quamquam Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone, cultu, sede, ac domiciliis; ut Germani agunt: sordes omnium ac torpor. ceterum, connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum fædantur. Venedi multum ex moribus traxerunt. nam quidquid inter Peucinos Fennosque silvarum ac montium erigitur, latrociniis perevrrant. Hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia & domos figunt, & scuta gestant, & pedum usu ac pernitate gaudent. quæ omnia Sarmatis diversa sunt, in planstro equoque viventibus. Fennis mira feritas, sæda paupertas. non arma, non equi, non penates: victui herba, vestitui pelles, cubile humus. sola in sagittis spes; quas, inopia ferri, ossibus asperant. idemque venatus viros pariter ac feminas alit. passim enim comitantur, partemque prædæ petunt. nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium, quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur.* 50

huc

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.